www.turkishstudies.net/history

Turkish Studies - Historical Analysis

eISSN: 2667-5552

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

Sponsored by IBU

Urfa'dan Savaşa Katılan Gazilerin Gözüyle Kıbrıs Barış Harekâtı*

Eyewitnesses of Veterans from Urfa in Cyprus Peace Operation

Mehmet Kısak**

Abstract: Urfa, which is one of the cities of the Anatolian geography with its historical heritage, religious values and cultural texture, maintained its importance throughout human history. Not only in the distant past, but also in recent history, the city has gained great success during the National Struggle. In the light of this success, on 6 December 1984, it was named as "Şanlıurfa" and on 11 April 2016 it was awarded the "Independence Medal". National Struggle period, not only in Urfa, Turkey has participated in the Korean War and Peace Operation in Cyprus and labor that has been one of the city sending soldiers to the front. Such that the soldiers which joined cyprus peace operation from Urfa, 8 of them gained martyr and the 630 of them gained warrior for the faith. In this work, the impression of the operation of the Urfans soldiers who took the title of "Warriors Gazi" due to the heroism they showed in Cyprus Peace Operation will be discussed. The impressions of ghazies about this operation and the events in island they come across one-to-one are matter getting to be issues in this labour. Oral interviews were used as a source in the study. According to the findings obtained from the various sources in the literature, it was determined that some of the Urfalians warriors participated voluntarily in the operation and that the veterans suffered various troubles due to lack of subsistence during this operation. It's also determined that war veterans arrived to island, were come across tough combats and after these combats they were injured from various parts of their bodies. Expect from these it's determined that there were war veterans witnessed to death of their army friends.

Structured Abstract: In this work, the impression of the operation of the Urfans soldiers who took the title of "Warriors Gazi" due to the heroism they showed in Cyprus Peace Operation will be discussed. Oral interviews were used as a source in the study. According to the findings obtained from the various sources in the literature, it was determined that some of the Urfalians warriors participated voluntarily in the operation and that the veterans suffered various troubles due to lack of subsistence during this operation.

For many years, the survival and security of the island of Cyprus carries a lawsuit nature beyond being a problem for Turkey. For this reason, during the Cyprus Peace Operation decision taken, many soldiers engaged in military service in various parts of Turkey has volunteered for this operation. It is seen that there are soldiers from Urfa among these soldiers who voluntarily participated in the operation.

* Bu makale, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı)'nda Mehmet Kısak tarafından tamamlanan "Kıbrıs Barış Harekâtı'na Katılan Urfalı Gaziler" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir. Ayrıca bu çalışma, 6-8 Nisan 2018 tarihlerinde Şanlıurfa'da düzenlenen olan "III. Uluslararası Osmanlı Sancağından Cumhuriyet Kentine Urfa Tarihi Sempozyumu'nda" sözlü tebliğ olarak sunulmuştur.

** Doktora Öğrencisi, Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı.

PhD Student, Harran University, Institute of Social Sciences, Department of History.

ORCID 0000-0001-6494-7496.

mhmtdsk63@gmail.com

Cite as/ Atıf: Kısak, M. (2020). Urfa'dan savaşa katılan gazilerin gözüyle Kıbrıs Barış Harekâtı. *Turkish Studies - History*, 15(2), 631-639. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.43156>

Received/Geliş: 23 April/Nisan 2020

Accepted/Kabul: 20 June/Haziran 2020

Copyright © INTAC LTD, Turkey

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 25 June/Haziran 2020

CC BY-NC 4.0

The dispatch of the soldiers who participated in this operation to the island was carried out in two ways: sea and air. As a result of the negotiations with the veterans, it was learned that the veterans of Urfa arrived on the island both by sea and by air. We find that the veterans reaching the island experience very tough clashes and have been injured from various parts as a result of these clashes. We also see that we have veterans who witnessed the martyrdom of their friends. Although our veterans of Urfa knew that they would experience these difficulties, they did not hesitate to fight for the interests of the country in the Cyprus Peace Operation, just like the National War and the Korean War.

Keywords: Urfa, Cyprus, Veteran, Operation.

Öz: Tarihi mirası, inanç yapısı ve kültürel değerleriyle Anadolu'nun kadim kentlerinden biri olan Urfa, tarih boyunca önemini korumuştur. Sadece uzak geçmişiyle değil, yakın tarihiyle de dikkatleri üzerine toplayan şehir, Milli Mücadele esnasında büyük başarılar göstermiştir. Bu başarısına istinaden 6 Aralık 1984 tarihinden itibaren "Şanlıurfa" adıyla anılmış, 11 Nisan 2016 yılında ise "İstiklal Madalyası"na layık görülmüştür. Urfa sadece Milli Mücadele esnasında değil, Türkiye'nin de yer aldığı Kore Savaşı ve Kıbrıs Barış Harekâtı'nda da destek veren ve cepheye asker gönderen şehirlerden biri olmuştur. Öyle ki Urfa'dan Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan askerlerden 8'i şehit olurken bunlardan 630'u ise gazi olma şerefine nail olmuştur. Bu çalışmada Kıbrıs Barış Harekâtı'nda göstermiş oldukları kahramanlıklardan dolayı "Muharip Gazi" unvanını alan Urfalı askerlerin harekâta dair izlenimleri ele alınmıştır. Gazilerin harekâta dair izlenimleri ile birlikte adada birebir yaşamış oldukları olaylar da bu çalışmada ele alınan konular arasında olmuştur. Çalışmada kaynak olarak sözlü mülakatlar temel alınmıştır. Gerek sözlü mülakatlar gerekse literatürdeki muhtelif kaynaklardan elde edilen bulgulara göre Urfalı gazilerden birçoğunun harekâta gönüllü olarak katıldığı ve bu harekât esnasında iâşe yetersizliğinden dolayı çeşitli sıkıntılar çektiği saptanmıştır. Ayrıca adaya ulaşan gazilerin çok çetin çatışmalar yaşadığı ve bu çatışmalar neticesinde çeşitli yerlerinden yaralandıkları belirlenmiştir. Bunların haricinde arkadaşlarının şehit olmasına tanıklık eden gazilerin olduğu da saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Urfa, Kıbrıs, Gazi, Harekât.

Giriş

Akdeniz'in doğusunda bulunan Kıbrıs, jeopolitik ve jeostratejik açıdan önemli bir konuma sahiptir. Ada, Ege ve Akdeniz ticaret ve ulaşım yolları üzerinde bulunması, Anadolu, Mezopotamya, Ortadoğu, Mısır, Helen ve Roma gibi medeniyetlerin olduğu coğrafyada yer almasından dolayı uzak çağlardan beridir birçok devletin mücadele alanı olmuştur (Çopur, 2014: 13). M.Ö 1450'de Eski Mısırlıların hâkimiyetini gören ada ilerleyen zamanlarda ise Hititlerin egemenliğini görmüştür. M.Ö 350 yılında ise Kıbrıs adasına Persler egemen olmuştur. Bir süre Asur ve Fenikelilerin de himayesine giren ada M.S 395'te Roma İmparatorluğu tarafından yönetilmeye başlanmıştır. M.S 632'de İslam fetihleri esnasında adaya müdahale edilmesine rağmen tam olarak hâkimiyet sağlanamamıştır. Haçlı seferlerinin başladığı yıllarda ise Kıbrıs adası Aslan Yürekli Rişar'ın (ö.1199) hâkimiyeti altına girmiştir. Rişar ise buranın yönetimini önce Templer Şövalyelerine daha sonra ise Guy de Lusignan'a devretmiştir. 1489 yılına kadar Lüsinyenlerin (Lusignan) denetimi altında kalan bu coğrafya, Ceneviz ve Memluk hâkimiyetlerini de görmüştür (Manisalı, 2000: 11-12).

Kıbrıs adasında etkili olan diğer bir güç ise Venedikliler olmuştur. 1570 yılına dek Venediklilerin himayesinde kalan ada siyasi, askeri ve ekonomik açıdan stratejik bir öneme sahipti. Ada, stratejik önemiyle birlikte Venedikli korsanların her fırsatta Türk ticaret gemilerine saldırmasından dolayı Osmanlı Devleti tarafından 1570 yılında fethedilmiştir. 1571 yılına gelindiğinde Mağosa'nın ele geçirilmesiyle burası tamamen Türk egemenliğine geçmiştir. Bu egemenlik 1878 yılında İngilizlerin ada üzerinde söz sahibi olacağı tarihe kadar devam etmiştir (Mütercimler, 1998: 34-35).

1878 yılının Temmuz ayında gerçekleştirilen antlaşma gereğince İngilizlere kiralanan Kıbrıs, 22 Temmuz 1878'de İngiliz kuvvetlerinin adaya çıkarma yapmasına sahne olmuştur. İngilizlerin eline geçen adada atılan ilk adım görev yapan Türk memurların görevden uzaklaştırılarak yerine Rumların getirilmesi olmuştur. Diğer yandan Başpiskoposlar ve Avrupa'daki Gladstone (1809-1898) gibi devlet adamları tarafından Enosis¹ gerçekleştirme konusunda kışkırtmaları söz konusu olmuştur. Öte yandan Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya Savaşı'na katılmasını fırsat bilen İngiltere 5 Kasım 1915 tarihinde adayı tek taraflı olarak kendisine bağladığını ilan etmiştir (Çevikel, 2007: 230-234).

İngiltere, Kıbrıs'ı tek taraflı olarak ilhak ettikten sonra Lozan Antlaşması'nın 20. maddesi² gereğince adaya tamamen hâkim olmanın meşru zeminini oluşturmıştır. 1929 yılında Rumların ada üzerindeki baskısı artarken aynı zamanda Enosis düşüncesi de yaygınlaşmaya başlamıştır. 1948 yılına dek devam eden bu düşünce Kıbrıs ve Türkiye'de vatandaşların tepkisine neden olmuştur. Öte yandan meselenin milletler arası bir boyut kazanması Türkiye'nin 1954 yılı itibarıyla Kıbrıs ile daha fazla ilgilendiği bir dönemi başlatmıştır (Ekincikli, 2010: 265-273).

1959 yılına gelindiğinde ise İngiltere, kendisine adada üs verilmek şartıyla ada yönetimini halka devretme eğilimindeydi. Böylece Yunanistan ve Türkiye Zürih'te bir araya gelerek Kıbrıs sorununu görüşmüşlerdir. 11 Şubat 1959'da varılan antlaşma Kıbrıs Rumları ile Kıbrıs Türkleri arasında ortak idareye dayalı bağımsız bir Kıbrıs devleti kurmayı öngörmekteydi (Solak, 1989: 33-34). Türk ve Yunan hükümetleri 1959 yılının Şubat ayında Zürih Antlaşması'ndan kısa bir süre sonra Londra'da nihai bir karara varmış ve böylece Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulma kararı kesin olarak belirlenmiştir (Kılağız, 2007: 109).

Kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin başkanı Başpiskopos Makarios (ö.1977) olurken yardımcısı ise Dr. Fazıl Küçük (ö.1984) olmuştur (Manisalı, 2000: 36). Rumların adadaki Türkler üzerinde baskılarının devam etmesinden dolayı bu Cumhuriyet'in ömrü sadece üç yıl sürmüş ve 21 Aralık 1963'teki Kanlı Noel³ olayı ile mevcut idare fiilen sona ermiştir (Kılavuz ve Tanık, 2011: 302). Mevcut idarenin fiilen sona ermesinin ardından adada yaşanan aksaklıkları gidermek adına 28 Aralık 1967 tarihinde Geçici Türk Yönetimi kurulmuştur (Uçarol, 1977: 290). 1971 yılına gelindiğinde ise Rumların silahlı grupları EOKA-B örgütü çatısı altında topladığı ve bu örgütün başına da Grivas'ı (ö.1974) getirdiği görülmektedir (İsmail, 1986: 174). Öte yandan 15 Temmuz 1974 tarihinde Enosis'i gerçekleştirme noktasında yanlış politikalar izlediği gerekçesiyle Grivas tarafından hedefe alınan Makarios (Tarakçı, 2010: 93) Yunan cuntası tarafından görevine son verilerek yerine Nikos Sampson (ö. 2001) getirilmiştir (Banoğlu, 1974: 70).

Harekâtın Başlaması ve Adaya Gönderilecek Askerlerin Belirlenmesi

Makarios'a yapılan darbenin Kıbrıs Türkleri için bir tehlike arz etmesinden dolayı parti liderleri ve Genelkurmayın da yer aldığı bir Milli Güvenlik Kurulu toplantısı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıda Genelkurmay Başkanı Orgeneral Sancar adada böyle bir olayı beklediklerini ifade ederken Başbakan Ecevit (1925-2006) ise dünya kamuoyuna bunun bir Yunan müdahalesi

¹Kelime anlamıyla adanın Yunanistan'a ilhak edilmesi anlamına gelen Enosis, Megali İdea fikri çerçevesinde ilk defa 1828 yılında ortaya konmuştur. 18 Ekim 1828 tarihinde İngiliz, Rus ve Fransızlara bir nota veren Yunanistan, resmi olarak ilk kez Enosis düşüncesini ortaya atarak adanın kendisine bağlanması talebinde bulunmuştur. Bu tarihten itibaren Enosis fikri Yunanistan'ın resmi dış politikasının ana unsurlarından birini oluşturmuş ve gerek açıktan gerekse gizlice bu idealin gerçekleştirilmesi için uzun bir çalışma dönemi içine girilmiştir. Bkz. (İsmail, 1988: 18).

²Lozan Antlaşması'nın bu maddesi ile İngiltere'nin Kıbrıs'ı 1914 yılında topraklarına kattığına dair almış olduğu karar onaylanmıştır. Bkz. (Turan, 2003: 216).

³Kanlı Noel olarak adlandırılan olayların ilki 20-21 Aralık 1963 tarihlerinde Lefkoşa'da Rum polisler tarafından içinde Türklerin bulunduğu bir otomobilin haksız yere aranması ve bunun neticesinde çıkan çatışmada iki Türkün öldürülmesi ve dördünün ise yaralanmasıyla başlamıştır. Olaylar ertesi gün bir önceki olayı protesto etmek amacıyla toplanan Lefkoşa Türk Erkek Lisesi öğrencilerinin Rum polisler tarafından açılan ateş sonucu yaralanmalarıyla devam etmiştir. Bu olayların geliştiği Lefkoşa ve civar köylerindeki çatışmalarda 24 Kıbrıslı Türk hayatını kaybederken 55'i ise yaralanmıştır. Bkz. (Tarakçı, 2010: 67).

olduğunu, adadaki anayasal düzenin yıkıldığı ve gayrimeşru bir askeri yönetimin kurulduğunu belirtmiştir. Ecevit ayrıca Türkiye'nin bunu antlaşmaların ihlali saydığını dile getirerek Kıbrıs'a müdahale etme gerekçesini belirtmiştir. Tüm bunlar yaşanırken toplantının yapıldığı gece adaya 20 Temmuz 1974'te müdahale etme kararı alınmıştır (Tarakçı, 2010: 118-119).

20 Temmuz sabahı havalanan Türk uçakları Lefkoşa ve Beşparmak Dağları'nı bombalamaya başlamıştır. Öte yandan bombalama devam ederken çıkartma birlikleri ise rötarı kapatmak için uğraşmışlardır. Sıcak saatlerin yaşandığı bu ilk günde Başbakan Bülent Ecevit Türkiye'nin adada barış, kardeşlik ve özgürlük getirme adına gerçekleştirmiş olduğu harekâtın sabah saatlerinde başladığını ve birçok Türk askerinin Kıbrıs'a esenlikle ulaştığını ifade etmiştir. Ayrıca başka birliklerin de adaya intikal ettiklerini belirten Ecevit, Türk askerlerinin ateş açılmadığı sürece ateş etmeyeceklerini, savaş için değil bir zulme son vermek adına Kıbrıs'ta olduklarını belirtmiştir. Bunun dışında Ecevit, Kıbrıs'ta Yunanların yapmış olduğu darbenin bağımsız Kıbrıs devletini yıkmaya ve anlaşmaları ortadan kaldıran bir hamle olarak değerlendirmiştir. (Birand, 1985: 132-133).

Kıbrıs Barış Harekâtı kararı alındıktan sonra Türkiye'nin birçok yerinden olduğu gibi Urfa'dan da birçok asker bu savaşa katılmıştır.⁴ Harekât esnasında 8 Urfa'lı şehit olurken (Şehitlerimiz, 1998: 459-471). 630'u ise "Muharip Gazi" unvanına nail olmuştur (Hasan Aslan, görüşme, 7 Nisan, 2016). Bu gazilerle gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde harekâta dair önemli bilgi, yorum ve izlenimlere ulaşılmıştır. Örneğin harekât kararı alındığı esnada Sivas'ta askerlik yapan İsmail Çakmak⁵ harekâta nasıl katıldığına dair düşüncelerini şu sözlerle ifade etmiştir:

"O dönemde Sivas'ta askerlik yapmaktaydım. Tabi askere gittiğim yıllarda telefon vs. gibi araçlar çok fazla mevcut değildi. Komutanlarımızda küçük radyolar vardı. Bu radyolarda bir taraftan harekâtın gerçekleşeceği ilan edilirken bir taraftan da marşlar çalmaktaydı. Komutanımız harekâtın yaklaştığı bir zamanda geldi. Yetmiş kişiden oluşan bölük içerisinde komutanımız beş gönüllü asker istedi. Bu yetmiş kişilik grubun tamamı elini havaya kaldırarak gönüllü oldular. Meselenin bu şekilde olduğunu gören komutanımız savaşa gidecek olanları kendisinin seçeceğini söyleyerek 5 kişi belirledi fakat o beş kişi arasında benim adım yoktu. Seçilen askerler gönderildikten üç dört gün sonra tekrar asker gönderilmesi için bir karar daha çıktı. Yine gönüllü olmama rağmen komutanımız tarafından seçilmedim. Fakat üçüncü kez bir emir çıktıktan sonra bu kez on kişinin harekâta gönderileceği ifade edildi. Bu askerler bir komando eğitime tabi tutulacak ve Kıbrıs'a, Beşparmak Dağları'na gönderilmek için hazırlanacaklardı. O dönemde 21 yaşında ve sigara bile kullanmayan biriydim. Tıg gibiydım adeta. Sonuç olarak komutanımız tarafından harekâta katılmama karar verildi. Harekâta katılacağım netleştikten sonra ben ve diğer arkadaşlarım sağlık kontrolünden geçtik. Komando olmamıza engel alabilecek herhangi bir durum olmadığı anlaşıncaya üç gün eğitime tabi tutulduk. Eğitim bittikten sonra Kıbrıs'a gitme vakti geldi ve böylece yola çıktık." (İsmail Çakmak, görüşme, 2 Nisan, 2016).

Kıbrıs Barış Harekâtı'na giden askerlerden bir kısmının şehit olduğu bilinmesine rağmen harekâta katılmak için gönüllü olan gazilerden biri de Ali Çitgez⁶ idi. Gazi Çitgez, harekâta katılışıyla ilgili şu ifadelerle yer vermiştir:

⁴ Urfa, Milli Mücadele esnasında göstermiş olduğu başarıdan dolayı 1984 yılında "Şanlı" unvanını almaya layık görülmüştür. Kıbrıs Barış Harekâtı, bu unvanın verilmesinden önce gerçekleştiği için çalışmanın başlık ve içeriğinde Urfa ibaresi kullanılmamıştır. Bkz. (Ekinci, 2006: 4).

⁵1953 Şanlıurfa doğumludur. Tahsil olarak ilkökul mezunu olan Gazi İsmail Çakmak, Sivas'ta askerlik görevini yapmıştır. Komando olabilecek beceriye sahip olduğundan dolayı yaklaşık üç gün bir eğitime tabi tutulmuş ve daha sonra adaya gönderilmiştir. Gazi harekâtın ikinci safhasında 50. Piyade Alayı'nda görev yapmıştır. Savaş da dâhil olmak üzere toplamda 10 ay adada kaldıktan sonra Urfa'ya dönmüş ve burada şoför olarak çalışmıştır (İsmail Çakmak, görüşme, 2 Nisan, 2016).

⁶1953 Şanlıurfa/Siverek doğumludur. İlkokul mezunu olan Ali Çitgez'in aile mesleği çiftçiliktir. Gazi, harekâta katılmadan önce Kars'ın Göle ilçesinde askerlik görevini er olarak yapmıştır. Harekât başladıktan sonra Maraş'ın 14. Piyade Alayı ile Mersin'de birleşerek harekâtın ikinci safhasında yer almıştır. Savaşta 1. Tabur/1. Bölük'te er olarak görevini sürdürmüştür. Yaklaşık 11 ay boyunca adada kalan Çitgez, memleketi Urfa'ya dönmüş ve çiftçi olarak hayatına devam etmiştir (Ali Çitgez, görüşme, 1 Nisan, 2016).

“O dönemde ben Kars Gölü’de askerlik yapmaktaydım. Komutanımız ansızın bir vakit tüm askerleri eğitim alanında topladı. Askerlerin toplandığı esnada ben 5-7 nöbetindeydim. Bölük komutanımız tarafından nöbet yerimden askerlerin toplandığı alana çağırıldım. O alana gelince alayın tamamının orada toplandığını ve bir bekleyiş içerisinde olduklarını gördüm. Diğer nöbetçilerin haricinde herkes o alanda toplanmıştı. O esnada Alay komutanı yaptığı bir konuşmada Kıbrıs ile ilgili bir davanın ortaya çıktığını, bir kısım askerin birinci harekâta adaya gittiğini ve tamamının şehit düştüğünü belirtti. Ayrıca bizlerden de bu davaya gönüllü olarak dâhil olmak isteyenleri adaya göndereceklerini dile getirdi. Bu sözlerin ardından harekâta dâhil olmak için gönüllü olduğumu bildirdim.” (Ali Çitgez, görüşme, 1 Nisan, 2016).

Askerlerin Adaya Sevk Edilmesi

Harekât kararının alınmasının ardından sıra askerlerin adaya sevk edilme işlemlerine gelmiştir. Bu işlem hava ve deniz yoluyla gerçekleştirilmiştir. Fakat askerlerin çoğu Mersin ve İskenderun limanları üzerinden deniz yoluyla adaya sevk edilmişlerdir. Adaya gitmeden önce Erzurum Oltu’da askerlik görevini yapan ve harekât kararı alınmasıyla birlikte savaşa katılmak için gönüllü olan Ahmet Yılmaz,⁷ Mersin limanına gelirken yolda yaşadıkları ile ilgili şu sözlerle yer vermiştir:

“Biz Erzurum’da iken yaşlı genç her yaştan insan bizleri adaya uğurlamak için toplanmışlardı. Özellikle Erzurum halkı bu konuda çok özverili davrandı. Ayrıca birçok insan yeme, içme gibi ihtiyaçlarımızı karşıladı. Daha sonra Erzurum’dan yola çıktık ve Osmaniye’ye ulaştık. Osmaniye’de lokantalar, kahvehaneler ve diğer esnaflar askerlerden herhangi bir ücret almadan hizmet verdiler. Osmaniye’den sonra Adana’ya geldik. Adana’da ise tekel fabrikası önünde halk tarafından otobüslerimizin önü kesildi ve bölge halkı her askere kilolarca Samsun sigarasından verdi. Yine yol güzergâhındaki köylüler bizlere el sallıyorlardı. Çok müthiş bir şekilde uğurlanmıştık.” (Ahmet Yılmaz, görüşme, 5 Nisan, 2016).

Gazi Ahmet Yılmaz’ın ifadelerinden anlaşıldığı üzere Erzurum, Osmaniye, Adana gibi Türkiye’nin çeşitli yerlerinden her yaştan halkın harekâta giden askerlere her anlamda destek olmak için çalıştığı görülmektedir. Öte yandan hava yoluyla adaya gitmek için Mersin havaalanına gelen Ali Çitgez, Mersin’de kaldığı bir hafta boyunca şehirde halkın sevgi seline mazhar olduğunu ve askerlere çeşitli yardımların yapıldığını şu sözlerle dile getirmektedir:

“Mersin’de bir hafta kalmıştık. O süreçte Mersin halkı bizlere kasayla üzüm, ekmek, su gibi yiyecek ve içecekler getiriyorlardı. Ben ve arkadaşlarım uçağa bineceğimiz zaman şehirde öyle bir heyecan, öyle bir toplantı, öyle bir coşku vardı ki anlatamam. Denizin kenarındaki havaalanında çok büyük bir kalabalık vardı.” (Ali Çitgez, görüşme, 1 Nisan, 2016).

Memleketin muhtelif yerlerinde askerlik görevini yapmakta olan Urfalı ve diğer memleketlerden gelen askerler vatani görevini yaptıkları şehirlerden halkın sevgi seliyle uğurlanırken adaya gitmek için çıkış noktası olan Mersin ve İskenderun’da da coşkuyla karşılanmışlardır. Yaşanan bu gelişmeler memleketin dört bir yanından Kıbrıs meselesine verilen önemi göstermesi açısından kayda değerdir.

Tuğgeneral Süleyman Tuncer Komutasındaki çıkarma birliği olan “Çakmak Özel Görev Kuvveti” bir topçu taburu ve bir tank bölüğü ile takviyeli 50. Piyade Alayı ile iki taburlu 6. Deniz Piyade Alayı’ndan oluşmaktaydı. 16 Temmuz’da verilen alarm neticesinde piyade ve deniz alayları Mersin ve batısına gelerek Temmuzun 18. günü toplanmalarını tamamlamışlardır. Deniz Piyade Alayı’nın Ertuğrul Gemisi tarafından taşınması kararlaştırılırken çıkarma araçlarının ise 50. Piyade Alayı’nı taşıması kararı alınmıştır. 50. Piyade Alayı’nın askerleri ve gerekli teçhizatlar

⁷1953 yılında Şanlıurfa merkezde doğan ve İlkokul mezunu olan Gazi Ahmet Yılmaz, Kıbrıs Barış Harekâtı’na katılmadan önce Erzurum’un Oltu ilçesinde askerlik yapmaktaydı. Burada askerlik görevini er olarak 246. Piyade Alayı 1. Tabur 2. Bölük’te yerine getirmekteydi. Savaş başlayınca görevine roket atarç olarak harekâtın birinci safhasında devam etmiştir. Gazi, memleketi Urfa’ya döndükten sonra ise kamyon şoförlüğü yaparak hayatına devam etmiştir (Ahmet Yılmaz, görüşme, 5 Nisan, 2016).

çıkarma gemilerine bindirilmesiyle gemiler 19 Temmuz'un sabah saatlerinde adaya gitmek için hazır konuma gelmiştir (Artuç, 1989: 189-190). Adaya hareket etmek için Mersin'e gelen Gazi İbrahim Yoğurtçu,⁸ burada yapılan hazırlıklar ile ilgili şunları anlatmıştır:

“Erkin ismi ile ifade edilen bir gemimiz vardı. Askeri bir özellik taşıyan bu gemi oldukça da büyüktü. Büyük olduğundan dolayı çokça eşya yükledik gemiye. Tabi askeri teçhizatların yanında çokça asker de bindirildi bu gemiye. Mersin’de sadece bir gün kaldık ve bu süreçte tüm askerlerin rütbeleri söküldü. Böylece herkes er rütbesine düşmüş oldu. Rütbelerin sökülmesindeki temel amaç komutanların tanınmasını önlemektir çünkü esir düşme durumu olursa düşman tarafından tanınmasın. Rumların özellikle esir düşen komutanlara karşı işkence yapma durumları vardı.” (İbrahim Yoğurtçu, görüşme, 2 Nisan, 2016).

Adaya gitmeden önce askerlerin rütbelerinin sökülmesi haricinde harekâtın hazırlık süreciyle ilgili Gazi Hasan Güleç,⁹ yolculuk sebebiyle mide bulantısı olması ihtimaline karşılık alınan önlemler ve askerlerin yazdıkları mektuplarla ilgili şu ifadelerle yer vermiştir:

“Gemiye binmeden önce Ankara Etimesgut’tan Mersin limanına ulaştık. Birçok askerin bir araya geldiği yer Mersin idi. Birçok askerin toplandığı Mersin’de toplamda iki gün kaldık. Bu süre boyunca askerlerin bir araya gelmesini bekledik. Kıbrıs adasına gitmeden önce komutanımız bizimle bir konuşma gerçekleştirdi. Konuşmasında şu ifadelerle yer verdi: Ailelerine mektup yazmak isteyenler yazsın, başka bir ihtiyacı olan varsa karşılansın, firar etme düşüncesinde olanlar da firar etsinler ama bunu yapmanın derdine de kimse derman olamaz. Komutanımız bunları ifade etmesine rağmen ne kimsenin firar etmeye ne de savaştan geri durmaya niyeti vardı. Çünkü oraya gelen askerlerin hemen hemen hepsi gönüllü olarak oraya gelmişlerdi. Özellikle Türk askeri hiçbir zaman firar etmez ve savaştan kaçmaz. Mersin’de 2 gün kaldık. Üçüncü gece saat bir sularında gemilere bindik. Bindığımız geminin girişi ve üst katında birer yetkili komutan durmaktaydı. Uzun bir süre yolculuk yapılacağından dolayı mide bulantısı olabilirdi. Bu yüzden geminin giriş ve üst katında duran komutanlar mide bulantısı olmaması için birer ilaç verdiler bize.” (Hasan Güleç, görüşme, 4 Nisan, 2016).

Tüm hazırlıklar tamamlanmış ve sıra harekâtın başladığına dair duyurunun yapılmasına gelmişti. Saat 05.22’yi gösterdiğinde komutanlar telsizden harekâtın başladığını duyurmuştu. Mersin Taşucu ve diğer bölgelerden yüzlerce savaş gemisi “Vira Bismillah” diyerek Kıbrıs’a doğru hareket etmişlerdi (Tarakçı, 2010: 136).

Gazi Hasan Güleç adaya hareket edildiği esnadaki izlenimlerini “Kıbrıs adasına vardığımızda liman olmaması hasebiyle Girne yakınlarında görünen kara bir tepeye yanaşacaktık. Fakat o tepe sular altında kalmış, sadece uç kısmı görünmekteydi. Liman olmamasından dolayı kıyıya tam olarak yanaşamadık. Bundan dolayı çıkarma gemileri gelip bizi almak zorunda kalmışlardı. Kıyı tarafında kahvehane, kafe gibi eğlence mekânları mevcuttu. Fakat buradaki eğlence yerlerinin birçoğu harap olmuş vaziyetteydi. Bu durumu görünce çok üzüldük.” sözleri ile dile getirmiştir (Hasan Güleç, görüşme, 4 Nisan, 2016).

Gazi Mehmet Akçam¹⁰ da birçok diğer Urfalı gibi adaya gemiyle gidenler arasındadır. Akçam adaya gidişi ve orada ilk anlardaki izlenimlerini şu sözlerle ifade etmektedir:

⁸1953 Şanlıurfa doğumlu olan Gazi İbrahim Yoğurtçu emekli ve ortaokul mezunudur. Harekâta dâhil olmadan önce Ağrı’nın Doğubeyazıt ilçesinde askerlik görevini sürdürmekteydi. Burada piyade er olarak görev alan gazi, harekâtın ikinci safhasında topçu er olarak yer almıştır (İbrahim Yoğurtçu, görüşme, 2 Nisan, 2016).

⁹1953 Şanlıurfa/Kısa doğumludur. Çiftçi bir aileden gelen Gazi Hasan Güleç okuryazar değildir. Kıbrıs Barış Harekâtı başlamadan evvel Ankara’nın Etimesgut ilçesinde Tank Taburu Karargâh Birliğinde er olarak askerlik görevini yapmaktaydı. Savaş başladıktan sonra harekâtın ikinci safhasında yer almıştır. Barış harekâtı sona erdikten sonra ise memleketi Urfa’ya dönmüş ve aile mesleği olan çiftçilikle hayatına devam etmiştir (Hasan Güleç, görüşme, 4 Nisan, 2016).

¹⁰1953 yılında Adana’nın Ceyhan ilçesinde doğan Gazi Mehmet Akçam’ın kütüğü Şanlıurfa’da bulunmaktadır. Ankara’da 28. Tümen 1. Topçu Tabur’unda görev yapan Akçam, harekâtın birinci safhasında üç tankçı birliği ile birlikte adaya gitmek için Mersin limanındaki askerlere dâhil olmuştur. Harekât esnasında tüfek eri olarak görev yapmıştır. Öte yandan gazi, savaş esnasında arkadaşlarından birine yardım elini uzatırken şarapnel parçası isabet etmesi neticesinde

“Ben Ankara’da askerlik yapıyordum. Bizim birlik Ankara Polatlı’daki tankçı birlik ile birleşti. Buna ek olarak 3 tankçı birlik de bize dâhil oldu. Ankara- Karaman üzerinden Silifke’ye, oradan da Mersin limanına geldik. Toplantı noktamız Mersin idi. Mersin’de fazla durmadan hemen yola çıktık. Biz şafak vakti gemilerin lambaları sönük vaziyette Kıbrıs’a girdik. Bizden 3-4 saat önce oraya yetişen Osmaniye ve İslahiye alayları kırılmak üzereydi. Gemilerimize gelen helikopterlerimiz Osmaniye ve İslahiye alaylarına takviye amaçlı birçok asker götürdüler. Ben topçu olduğum için gitmedim fakat oraya giden arkadaşlarımızdan 160’ı şehit oldu.” (Mehmet Akçam, görüşme, 4 Nisan, 2016).

Gemi yolu dışında adaya asker sevk edilmesinde kullanılan diğer bir yol da hava yoludur. Hava yoluyla sevk edilen askerlerin bir kısmı paraşütle atlama yaparken bir kısmı da helikopterlerin yakın mesafede indirme yapmasıyla adaya ulaşmışlardır. Saat 07.30’da bölgeye inen grup Hava İndirme Tugayı olmuştur. Birinci Komando Taburu ve Kolordu ile Tugay Karargâhı 08.35’te adaya iniş yaparken Hava İndirme Tugayı’nın diğer iki paraşütcü taburu ise 11.15 ve 11.30’da bölgeye iniş yapmıştır. Öte yandan saat 18.00’de Gönyeli Bölgesi’ne iniş gerçekleştirilen İkinci Paraşüt Taburu Kırmı Bölgesi’ndeki işgalci güçleri etkisiz hale getirmiştir. Bu paraşütcü taburlarının dışında Boğan-Deliktepe Bölgesi’nde Üçüncü Paraşüt Taburu, Hamit Mandırası Bölgesi’nde ise Dördüncü Paraşüt Taburu görev yapmıştır (Tarakçı, 2010: 137). Bu paraşütçüler arasında yer alan Gazi Mehmet Emin Bulut¹¹ paraşütle adaya nasıl indiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Biz Kıbrıs’a gitmeden önce bir tabur oradaydı. O tabura takviye olarak gittik. Sabah ezanında adaya ulaştık. Alarm çalıyordu. Paraşütle atlayış yaptık ve belli bir mesafenin üzerine çıkamıyorduk. Çünkü Servis Harekât Komutanı Tümgeneral Adnan Doğu bu konuyla ilgili belli bir mesafenin üzerinde atlayış yapmamamız gerektiğini, aksi takdirde radara yakalanma riskinin bulunduğunu ve alçaktan inmeye dikkat edilmesi gerektiğini belirtmişti.” (Mehmet Emin Bulut, görüşme, 3 Nisan, 2016).

Hava yolu ile adaya giden diğer bir gazi ise Ali Çitgez’dir. Çitgez, paraşütle atlayış yapmanın aksine Mersin havaalanından kalkış yapan uçakla Kıbrıs’a ulaşmıştır. Gazi Çitgez, Kıbrıs’a gidişi ile ilgili şu sözlerle yer vermiştir:

“İlk olarak Mersin’e geldik. Mersin’de Maraş’ın 14. Piyade Alayı’na katıldık. Üç gün de Osmaniye’de kaldık. Osmaniye’de nöbetçilerden başka asker yoktu. Mersin’de ise bir hafta kaldık. Bir hafta boyunca bugün yarın gidilecek denildi ama bir türlü hareket edemedik. Sonuçta Mersin’deki havaalanından uçakla Kıbrıs’a gittik. Uçak yere iniş yaptı ve o şekilde oraya ulaştık.” (Ali Çitgez, görüşme, 1 Nisan, 2016).

Yaşanan Çatışmalar ve Bu Esnada Çekilen Zorluklar

Çıkarma harekâtı, 20 Temmuz 1974’te saat 04.40 sularında üç, daha sonra ise iki savaş gemisinin Girne sahilinde görülmesi, ayrıca saat 04.50’de Girne üzerinde iki jetin Şebert ile Templos yol kavşağında Rum karargâhına makineli tüfek ile ateş açılması sonucunda başlamıştır (Koç, 2005: 219). Hem hava hem de deniz olmak üzere iki yönden taarruz gerçekleştiren Türk askeri harekâtın daha ilk saatlerinde yoğun bir çatışma içine girmiştir. Konuyla ilgili Gazi Mehmet Akçam, ilk harekâtın oldukça uzun ve ikinci harekâtın ise daha kısa sürdüğünü, kendisinin şarapnel parçasının çarpması sonucu nasıl yaralandığını ve bir arkadaşının şehit oluşuyla ilgili şu ifadelerde bulunmuştur:

birkaç yerinden yara almıştır. Harekât sona erdikten sonra memleketi Urfa’ya dönmüş ve esnafılık yaparak hayatına devam etmiştir (Mehmet Akçam, görüşme, 4 Nisan, 2016).

¹¹1953’te Şanlıurfa’nın Bozova ilçesine bağlı Binekli Köyü’nde doğan Gazi Mehmet Emin Bulut ortaokul mezunu olup Kıbrıs Barış Harekâtı’na katılmadan önce Kayseri’de Hava İndirme Tugayı’nda er rütbesiyle görev yapmaktaydı. Her iki harekâta bulunan Bulut, roket atarçı olarak adada görevine devam etmiştir. Harekât esnasında dizinden yaralanmıştır. Memleketi Urfa’ya döndükten sonra ise kaynakçılık işiyle meşgul olmuştur (Mehmet Emin Bulut, görüşme, 3 Nisan, 2016).

“Savaş anında iken çevremizde ölen veya yaralanan askerleri aynı dakikada, aynı saatte yanımıza alıyorduk. Sıcak bir çatışma mevcuttu. Askerleri bulunduğumuz yere getirmemiz çok kolay olmadı ve büyük riskler taşıyordu. Çok şükür ki yaralanan arkadaşlara anında müdahale ediyorduk ve şehit olan arkadaşlarımızın naaşını da orada bırakmayıp ilaçlayarak iş makineleriyle geçici olarak defnediyorduk. Öte yandan ben mevzideyken yanımda Mehmet adında Suruçlu olan bir arkadaşım vardı. Mehmet bir ara mevzide ayağa kalktı. Tam da bu esnada Rumlar top atışı yapıyorlardı. Ben arkadaşım Mehmet’i kurtarmaya çalışırken şarapnel parçasının bana isabet etmesi sonucunda elimden, omuzumdan ve ayağımdan yaralandım. omuzumdaki yara halen mevcut. Bu esnada sadece isabet alan ben değildim. Mehmet adındaki arkadaşım da karnından yara aldı ve bu yara sonucunda şehit oldu.” (Mehmet Akçam, görüşme, 4 Nisan, 2016).

Yaşanan çatışmalarda roket atarçı olarak görev yapan Mehmet Emin Bulut da bir arkadaşının yanında nasıl şehit olduğunu ve şehit olmadan önce göstermiş olduğu kahramanlık örneğini şu sözlerle dile getirmiştir:

“Yanımda yaralanan ve ölen arkadaşlarımız oldu. Hatta ben roket atarçıydım. Savaşın sıcak saatlerinde Merzifonlu Samet Akbaş adlı arkadaşım bir şarapnel parçası değmesi sonucu şehadete kavuştu. İlk yaralandığında beni bırakın siz yolunuza devam edin dedi. Biz de ilerlemek zorunda olduğumuzdan dolayı duramadık ve bu arkadaşımız daha sonra şehit oldu.” (Mehmet Emin Bulut, görüşme, 3 Nisan, 2016).

Tüm bu zorlukların yaşandığı adada 1974 yılının 22 Temmuz’unda yapılan bir ateşkes ile Birinci Barış Harekâtı son bulmuştu. Kıbrıs’taki Türkler için tehdit arz eden Kızılbaş ve Yenişehir bölgeleri Rumlar’dan temizlenirken Küçük Kaymaklı bölgesi de Rumlardan geri alınmıştır. Girne ile Lefkoşa arasındaki güzergâh Türklerin kontrolü altına girerken ayrıca Girne, Dikomo, Sihari, Vuno gibi bölgeler de Rumlar’dan temizlenmiştir. Bu harekât neticesinde elde edilen bölgeler Türkler açısından güvenli bir bölge olmamakla beraber Türk ordusunun da dar bölgeden çıkmasına engel olamamıştır. Türklerin sıkıştığı yerden çıkması adına gerçekleştirilen diplomatik görüşmeler de sonuç vermeyince adaya ikinci bir harekât düzenlenmişti. Yapılan bu harekât neticesinde Türk ordusu başarılı bir sonuç almış ve ada Türkleri de rahat bir nefes almıştır (Koç, 2005: 219).

Sonuç

Yıllardan beridir Kıbrıs adasının beka ve güvenliği Türkiye açısından bir sorun olmaktan öte bir dava niteliği taşımaktadır. Bu sebepten ötürü Kıbrıs Barış Harekâtı düzenleme kararı alındığı esnada Türkiye’nin çeşitli yerlerinde askerlik görevini yapan birçok asker bu harekâta gönüllü olarak katılmıştır. Gönüllü olarak harekâta katılan bu askerler arasında Urfalı askerlerin de olduğu görülmektedir.

Bu harekâta katılan askerlerin adaya sevk edilme işlemleri deniz ve hava olmak üzere iki yolla gerçekleştirilmiştir. Gazilerle yapılan görüşmeler neticesinde Urfalı gazilerin hem deniz hem de hava yolu ile adaya intikal ettikleri bilgisine ulaşılmıştır. Adaya ulaşan gazilerin çok çetin çatışmalar yaşadığını ve bu çatışmalar neticesinde çeşitli yerlerinden yaralandıklarını saptamaktayız. Ayrıca arkadaşlarının şehit olmasına tanıklık eden gazilerimizin olduğunu da görmekteyiz. Urfalı gazilerimiz bu zorlukları yaşayacaklarını bildikleri halde tıpkı Milli Mücadele Dönemi, Kore Savaşı’nda olduğu gibi Kıbrıs Barış Harekâtı’nda da vatanın menfaatleri uğruna mücadele etmekten geri durmamıştır.

Kaynakça

- Artuç, İ. (1989). *Kıbrıs’ta Savaş ve Barış*. Kastaş Yayınevi.
- Banoğlu, N. A. (1974). *Kıbrıs Dosyası*. Kervan Yayınları.
- Birand, M. A. (1985). *30 Sıcak Gün*. Milliyet Yayınları.
- Çevikel, N. (2007). *Osmanlıdan Cumhuriyet’e Türk Tarihi ve Şark Meselesi*. Ledün Yayıncılık.

- Çopur, İ. (2014). *1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Anılar*. Kastaş Yayınevi.
- Ekinci, A. (2006). *Ortaçağ'da Urfa (Efsane, Tarih, İnanç, İlim ve Felsefe Kenti)*. Gazi Kitabevi.
- Ekincikli, M. (2010). *İnönü Bayar Dönemleri Türk Dış Siyaseti*. Berikan Yayıncılık.
- İsmail, S. (1986). *1571'den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne Kıbrıs Sorunu (İç Etkenler)*. K.K.T.C. Turizm ve Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İsmail, S. (1988). *20 Temmuz Barış Harekâtı'nın Nedenleri-Gelişimi-Sonuçları*. Kastaş Yayınları.
- Kılağız, N. (2007). *Türk Siyasi Hayatında 1965 Seçimleri*. Berikan Yayınevi.
- Kılavuz, N., Tanık, İ. H. (2011). "İngiliz İdaresinden Sonra Adada Kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti ve 1960-1963 Arası Gelişmeler". *EKEV Akademi Dergisi*, S. 46: 301-314.
- Koç, S. (2005). *Dünden Bugüne Kıbrıs Sorunu ve Stratejik Yaklaşımlar*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Manisalı, E. (2000). *Dünden Bugüne Kıbrıs*. Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık.
- Mütercimler, E. (1998). *Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs Barış Harekâtı*. Arba Yayınları.
- Solak, S. (1989). *1571'den Günümüze Kıbrıs Türk Yönetimleri*. Zafer Ofset.
- Şehitlerimiz. (1998). Milli Savunma Bakanlığı Yayınları.
- Tarakçı, M. (2010). *Kıbrıs Barış Harekâtı*. Hiperlink Yayınları.
- Turan, Ş. (2003). "Lozan Antlaşması". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. C. 27: 214-217.
- Uçarol, R. (1977). *Siyasi Tarih*. Harp Akademileri Basımevi.

Görüşmeler

- Aslan, H. *Görüşme*. 07. 04. 2016
- Akçam, M. *Görüşme*. 04. 04. 2016.
- Bulut, M. E. *Görüşme*. 03. 04. 2016.
- Çakmak, İ. *Görüşme*. 02. 04. 2016.
- Çitgez, A. *Görüşme*. 01. 04. 2016.
- Güleç, H. *Görüşme*. 04. 04. 2016.
- Yılmaz, A. *Görüşme*. 05. 04. 2016.
- Yoğurtçu, İ. *Görüşme*. 02. 04. 2016.